

Institut za društvena istraživanja u Zagrebu
Institute for Social Research in Zagreb

Centar za istraživanje i razvoj obrazovanja
The Centre for Educational Research and Development

IZVJEŠĆE ZA JAVNOST

***Organizirane pripreme za polaganje ispita državne mature i
upis na studijske programe u RH – nužnost, moda ili
mehanizam produbljivanja socijalnih nejednakosti***

Boris Jokić i Zrinka Ristić Dedić

Institut za društvena istraživanja u Zagrebu

NELEKTORIRANA INAČICA

U Zagrebu, 27. siječanj 2020. godine

SERIJA: IDIZ-OVI VIDICI 002

O SERIJI IDIZ-ovi VIDICI

Iza serije „IDIZ-ovi vidici“ nalazi se želja i potreba da se široj javnosti na što razumljiviji i jednostavniji način predstave neke od brojnih spoznaja proizašlih iz znanstveno-istraživačkog rada Instituta. U svakome broju obrađuje se jedna uža tema kroz prikaz empirijskim podataka prikupljenih IDIZovim znanstveno-istraživačkim ili razvojnim projektima. Serija „IDIZ-ovi vidici“ predstavlja pokušaj popularizacije znanstvenih istraživanja u društvenim znanostima u Republici Hrvatskoj te pružanja nekih empirijskih temelja za promišljanje važnih društvenih pitanja.

Korištenje materijala uz imenovanje izvora:

Jokić, B. i Ristić Dedić, Z. (2020). *Organizirane pripreme za polaganje ispita državne mature i upis na studijske programe u RH - nužnost, moda ili mehanizam produbljivanja socijalnih nejednakosti (Izvješće za javnost) – Serija IDIZ-ovi vidici 002*. Zagreb: Institut za društvena istraživanja u Zagrebu.

Za upite o korištenju rezultata molimo obratiti se na boris@idi.hr i zrinka@idi.hr.

Rezultati prikazani u ovom Izvješću nastali su temeljem podataka prikupljenih u znanstveno-istraživačkom projektu „*Analiza stanja i potreba u srednjoškolskom odgoju i obrazovanju vezanih uz informiranje o visokoškolskim izborima i postupcima upisa na studijske programe preko Nacionalnog informacijskog sustava prijava na visoka učilišta (NISpVU)*“ kojeg je financirala Agencija za znanost i visoko obrazovanje

Više o projektu možete saznati na:

https://www.studij.hr/public/resources/brosure/pdf/sto_nakon_srednje.pdf

UVOD

'Mislim da bih upisala i bez priprema, ali kad smo skužili da svi koji žele na farmaciju idu na pripreme, starci i ja smo odlučili: Nema riskiranja - Karla ideš!'

Maturantica šk. god. 2017./18., Gimnazija, Zagreb

Rezultati niza istraživanja Instituta za društvena istraživanja u Zagrebu ukazuju na izrazito visoke obrazovne aspiracije u Republici Hrvatskoj (Ristić Dedić i Jokić, 2014; Jokić i sur., 2019). Znatan dio učenica i učenika, ali i njihovih roditelja, već od nižih razreda osnove škole iskazuju želju za završetkom visokoškolskog obrazovanja. Ne čudi stoga što za veliki dio maturanata i njihovih obitelji prijelaz iz srednjoškolskog u visokoškolsko obrazovanje predstavlja posebno važan trenutak njihovog dosadašnjeg obrazovnog puta. Taj je prijelaz u hrvatskom obrazovanju od školske godine 2009./10. uvelike određen polaganjem državne mature koja se sastoji od obveznog i izbornog dijela. Uspješnost na ispitima državne mature preduvjet je upisa studijskih programa visokoškolskih ustanova, a za gimnazijalce uspješno polaganje ispita obveznog dijela državne mature (hrvatski, matematika, strani jezik) ujedno je i preduvjet završetka srednjoškolskog obrazovanja. U prethodnih deset godina dio visokoškolskih ustanova odlučio je, uz ispite državne mature, provoditi i dodatne provjere specifičnih znanja, vještina i sposobnosti pri upisu na studijske programe.

Zbog svoje važnosti i instrumentalnosti za ostvarivanje obrazovnih aspiracija, ali i zbog činjenice da se učenici natječu za ograničen broj upisnih mjesta na pojedinom studijskom programu, ispiti državne mature i dodatne provjere za upis na studijske programe smatraju se ispitima visokog uloga (rizika). Visoka aspiracija, povećan rizik ispita i međusobno konkuriranje, kao i u slučaju Karle, dio učenika i roditelja dovodi do razumijevanja da je za ta ispitivanja nužna dodatna priprema. Premda nema znanstvenih dokaza da su pripreme, u svojim različitim oblicima, ključne za uspjeh na ispitima visokog rizika, u javnosti prevladava mišljenje da za ostvarivanje visokoškolskih aspiracija samo sudjelovanje u procesu učenja i poučavanja u službenom obrazovnom sustavu i samostalna priprema više nisu dovoljni. Ishod toga je da se dio učenika odlučuje za pohađanje organiziranih priprema za polaganje ispita državne mature i dodatnih provjera pri upisu na studijske programe.

U Republici Hrvatskoj organizirane pripreme za polaganje ispita državne mature i dodatnih provjera specifičnih znanja, vještina i sposobnosti pri upisu na studijske programe u najvećoj su mjeri organizirane kao:

- Besplatne pripreme koje organiziraju škole koje učenici pohađaju.
- Plaćene pripreme koje organiziraju privatne tvrtke koje nisu dio srednjoškolskog sustava odgoja i obrazovanja.

Za svoje učenike škole organiziraju besplatne pripreme za polaganje ispita državne mature u različitim oblicima. Dijelom se pripreme izvode kroz sate dopunske i dodatne nastave, posebno planiranim aktivnostima u školskom kurikulumu te u određenom broju škola volonterskim radom nastavnika.

Usluga plaćenih priprema koje organiziraju privatne tvrtke u prethodnom je desetljeću doživjela izrazito tržišno profiliranje. Pri upisu organiziranih pripremnih tečajeva učenicima se nudi mogućnost individualnog odabira pojedinih predmeta/ispita koji odgovaraju njihovim visokoškolskim aspiracijama. Raznolikost ponude očituje se i u različitom intenzitetu tečajeva koji

se mogu pohađati sustavno kroz zadnju godinu srednjoškolskog obrazovanja ili vrlo intenzivno prije samih ispita/dodatnih provjera.

Od 2004. do danas Institut za društvena istraživanja u Zagrebu proveo je više empirijskih istraživanja o pojavi privatnih instrukcija u osnovnom i srednjem obrazovanju Republike Hrvatske. Ta su istraživanja ukazala na raširenost privatnih instrukcija, posebice tijekom srednjeg obrazovanja. Plaćene pripreme koje organiziraju privatne tvrtke smatraju se dijelom pojave privatnih instrukcija koje su definirane kao dodatna poduka iz školskih predmeta koja se plaća (Jokić i Ristić Dedić, 2007). Premda u sferi legalnog poslovanja (za razliku od privatnih satova), djelatnost privatnih tvrtki u organiziranim pripremama za ispite visokog rizika ni na koji način nije regulirana od strane obrazovnih vlasti. Kao dio „*obrazovanja u sjeni*“, privatne tvrtke vrlo učinkovito i brzo reagiraju na promjene u obrazovnoj politici prilagođavajući svoje usluge potrebama učenika. Kao i u slučaju privatnih satova, uz plaćene organizirane pripreme veže se problem nejednakosti dostupnosti učenicima iz različitih dijelova društva. Organizirani pripremni tečajevi ugrožavaju „jednakost obrazovnih mogućnosti“ za sve učenike i predstavljaju mehanizam koji može pridonijeti produbljivanju postojećih društvenih nejednakosti u hrvatskom obrazovanju.

U Izvješću „*Organizirane pripreme za polaganje ispita državne mature i upis na studijske programe u RH – nužnost, moda ili mehanizam produbljivanja socijalnih nejednakosti*“ prikazani su rezultati istraživanja o namjeri korištenja organiziranih priprema za polaganje ispita državne mature i dodatnih provjera specifičnih znanja, vještina i sposobnosti nužnih za upis na studijske programe u Republici Hrvatskoj. Rezultati se temelje na podacima prikupljenim u školskoj godini 2017./18. u okviru jednog od najvećih istraživanja s učenicima srednjih škola Republike Hrvatske o pitanjima prijelaza iz srednjeg u visoko obrazovanje. Tijekom zime 2017./18. godine 4501 maturanata gimnazija i strukovnih škola iz 59 srednjih škola odgovorilo je na pitanje o svojim planovima korištenja organiziranih priprema.

Predstavljanjem ovih rezultata javnost po prvi puta dobiva podatke o ovoj važnoj obrazovnoj temi na nacionalno reprezentativnom uzorku hrvatskih maturanata. Ovi su rezultati posebno važni u školskoj godini 2019./20. koja je obilježena deformacijama nastavne godine i potrebom nadoknade nastavnih dana što se izravno odražava na dostupnost priprema, posebice onih besplatnih koje organiziraju škole za svoje učenike.

U Izvješću daje se odgovor na sljedeća istraživačka pitanja:

- 1) Koja je pojavnost namjere pohađanja organiziranih priprema za polaganje ispita državne mature i dodatnih provjera za upis na studijske programe u Republici Hrvatskoj?
- 2) Razlikuju li se učenici završnih razreda četverogodišnjih srednjoškolskih programa iz različitih dijelova Republike Hrvatske u namjeri pohađanja organiziranih priprema?
- 3) Razlikuju li se učenici gimnazija i strukovnih škola u namjeri pohađanja organiziranih priprema?
- 4) Razlikuju li se učenici različitog školskog uspjeha u namjeri pohađanja organiziranih priprema?
- 5) Razlikuju li se učenici koji dolaze iz obitelji različitog ekonomskog statusa u namjeri pohađanja organiziranih priprema?

O ISTRAŽIVANJU

UZORAK ŠKOLA

U istraživanju su sudjelovali učenici iz 59 javnih srednjih škola što predstavlja 16,0% javnih ustanova koje organiziraju četverogodišnje i petogodišnje srednjoškolske programe u Republici Hrvatskoj. Radi se o nacionalno reprezentativnom slučajno stratificiranom uzorku škola pri čemu su regionalna lokacija škole i tip srednjoškolskih programa koji se organiziraju i izvode u školi poslužili kao seleksijski stratumi. Za potrebe istraživanja, Republika je Hrvatska podijeljena u šest regija te su škole svrstane u određeni regionalni seleksijski stratum ovisno o mjestu u kojem se nalaze. Regionalna pokrivenost uzorkom škola uključenih u istraživanje kreće se od 10,2% svih škola koje izvode četverogodišnje i petogodišnje programe u Središnjoj Hrvatskoj do 17,2% škola u Slavoniji. U istraživanju su sudjelovale škole u kojima se izvode isključivo strukovni, isključivo gimnazijski programi te mješovite škole u kojima se izvode i strukovni i gimnazijski programi. Struktura uzorka škola s obzirom na regionalnu pripadnost i programe koje škole organiziraju prikazana je u tablici 1.

Tablica 1. Struktura uzorka škola prema regionalnoj pripadnosti i vrsti srednjoškolskih programa

REGIJA	N STRUKOVNE ŠKOLE	N MJEŠOVITE ŠKOLE	N GIMNAZIJE	N ŠKOLA	% UZORKA
Dalmacija	6	4	3	13	22,0
Istra i Hrvatsko primorje	2	3	2	7	11,9
Sjeverozapadna Hrvatska	4	1	3	8	13,6
Slavonija	6	1	4	11	18,6
Središnja Hrvatska	2	1	2	5	8,5
Zagreb i okolica	8	2	5	15	25,4
UKUPNO	28	12	19	59	100,0

SUDIONICI ISTRAŽIVANJA

U istraživanju je ukupno sudjelovalo 13301 učenika 1., 3. te završnih razreda četverogodišnjih i petogodišnjih srednjoškolskih programa.

U ovom izvješću prikazani su rezultati 4501 sudionika završnih razreda srednje škole. Udio pokrivenosti ukupne generacije uzorkom iznosi 13,6% ukupnog broja učenika završnih razreda. Po analiziranim parametrima uzorak je nacionalno reprezentativan za učenike četverogodišnjih i petogodišnjih srednjoškolskih programa.

KORIŠTENE KATEGORIZACIJE

VRSTA SREDNJOŠKOLSKOG OBRAZOVANJA

Struktura sudionika s obzirom na vrstu obrazovanja koje učenici pohađaju predstavljena je u tablici 2.

Tablica 2. Struktura uzorka učenika prema vrsti srednjoškolskog obrazovanja

VRSTA SREDNJOŠKOLSKOG OBRAZOVANJA	
N Ukupan broj učenika = 4501	
Strukovno obrazovanje	Gimnazijsko obrazovanje
2335 (51,9%)	2166 (48,1%)

LOKACIJA SREDNJE ŠKOLA – REGIONALNA PRIPADNOST

Lokacijska kategorizacija odnosi se na regiju u kojoj se nalazi srednja škola koju učenici pohađaju. Korištena je podjela na šest regija, a broj i udio učenika u svakoj regiji prikazan je u tablici 3.

Tablica 3. Struktura uzorka učenika prema regiji kojoj pripada srednja škola koju pohađaju

REGIJA	N učenika u uzorku	% uzorka
Dalmacija	855	19,0
Istra i Hrvatsko primorje	409	9,1
Sjeverozapadna Hrvatska	602	13,4
Slavonija	964	21,4
Središnja Hrvatska	301	6,7
Zagrebačka regija	1370	30,4
UKUPNO	4501	100,0

ŠKOLSKI USPJEH

Kao mjera školskog uspjeha u istraživanjima uobičajeno se koristi prosjek ocjena iz prethodnog razreda u kojem su uprosječene ocjene iz svih predmeta koji imaju vrlo različite raspodjele ocjena. Ovako izračunat prosjek ocjena ne predstavlja dobru mjeru obrazovnog postignuća učenika, stoga se u ovom izvješću kao mjera koristi zbroj zaključnih ocjena iz prethodnog razreda (trećeg) iz tri predmeta koji su zastupljeni u svim srednjoškolskim programima i koji čine obvezni dio državne mature:

HRVATSKI JEZIK	MATEMATIKA	PRVI STRANI JEZIK
----------------	------------	-------------------

Školski uspjeh iskazan na ovaj način ima raspon od 6 (ocjena dovoljan (2) iz sva tri predmeta) do 15 (ocjena odličan (5) iz svih navedenih predmeta).

Važno je napomenuti da određena razina školskog uspjeha može biti zbroj različitih ocjena. Tako npr. obrazovno postignuće vrijednosti 9 je najčešće zbroj ocjena dobar (3) iz sva tri predmeta, ali također može biti zbroj ocjena vrlo dobar (4), dobar (3) i dovoljan (2) te odličan (5), dovoljan (2) i dovoljan (2).

U tablici 4 je prikazana raspodjela ovako određenog školskog uspjeha izračunatog zbrojem zaključnih ocjena iz hrvatskog jezika, matematike i stranog jezika.

Tablica 4. Kategorizacija školskog uspjeha

OBRAZOVNO POSTIGNUĆE											
Zbroj ocjena	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	
% učenika	4,5	7,4	10,2	13,2	13,6	13,1	13,1	10,1	7,4	7,3	

EKONOMSKI STATUS – MJESEČNI PRIHODI KUĆANSTVA

Ekonomski status sudionika izražen je procjenom mjesecnih prihoda kućanstva. Sudionici su zamoljeni odgovoriti na sljedeće pitanje:

'Molimo te procijeni koliki su ukupni mjesecni prihodi tvojeg kućanstva?'

Ponuđeni odgovori su bili:

- Do 5 000 kn
- 5 000 do 10 000 kn
- 10 000 do 15 000 kn
- Više od 15 000 kn
- Ne mogu procijeniti

U tablici 5 prikazana je raspodjela odgovora sudionika po kategorijama ekonomskog statusa.

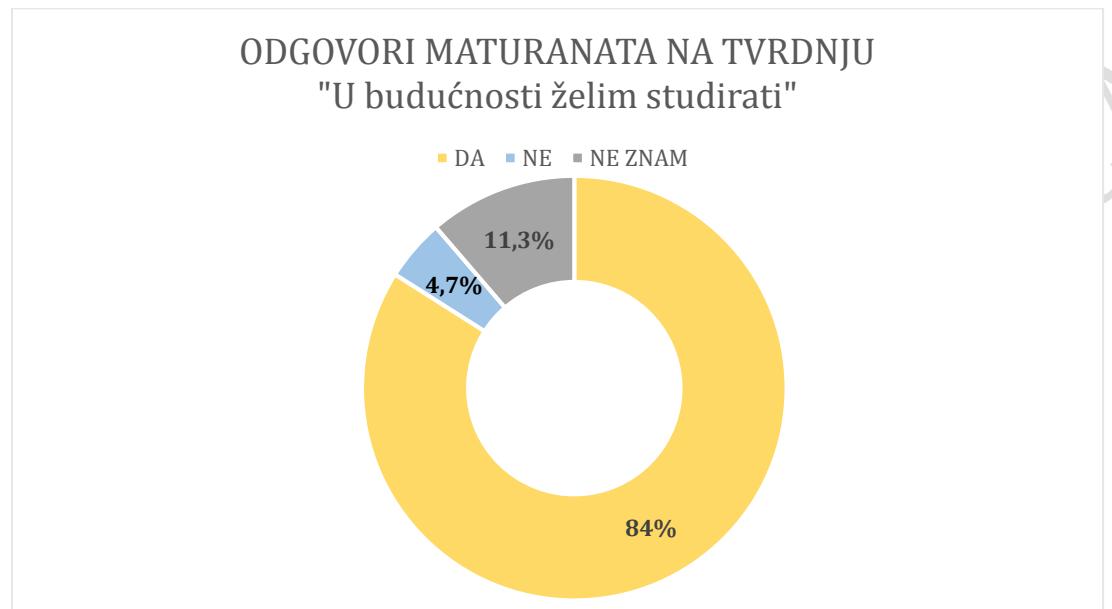
Tablica 5. Struktura uzorka učenika prema kategorijama ekonomskog statusa – mjesecni prihodi kućanstva

MJESEČNI PRIHODI KUĆANSTVA				
Do 5000 kn	5000 – 10000 kn	10000 – 15000 kn	Više od 15000 kn	Ne mogu procijeniti
8,8%	29,8%	26,6%	16,3%	18,6%

REZULTATI

ASPIRACIJA ZA VISOKO OBRAZOVANJE

Na slici 1 prikazani su odgovori maturanata na tvrdnju „U budućnosti želim studirati“ koji predstavlja pokazatelj aspiracije učenika za visoko obrazovanje.

Slika 1. Aspiracija za visoko obrazovanje iskazana pozitivnim odgovorom na tvrdnju „U budućnosti želim studirati“

U sve daljnje analize uključeni su oni sudionici istraživanja koji iskazuju mogućnost studiranja (odgovori: DA + NE ZNAM). Učenika koji su iskazali mogućnost studiranja u uzorku je N=4291.

NAMJERA POHAĐANJA ORGANIZIRANIH PRIPREMA ZA POLAGANJE ISPITA DRŽAVNE MATURE I PRIJEMNIH ISPITA ZA UPIS NA STUDIJSKE PROGRAME

Namjera pohađanja organiziranih priprema ispitana je sljedećim pitanjem:

Planiraš li u pripremi za polaganje ispita državne mature i upis na studij pohađati pripremni tečaj?

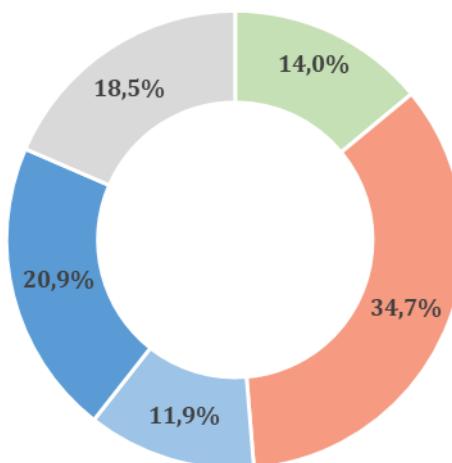
Ponuđeni odgovori su bili:

- Ne
- Da, u školi
- Da, kod privatne tvrtke
- Da, i kod privatne tvrtke i u školi
- Još uvijek ne znam.

Na Slici 2 prikazani su rezultati o namjeri pohađanja organiziranih priprema za polaganje ispita državne mature i upis na studijske programe visokoškolskih institucija.

ODGOVORI MATURANATA NA PITANJE: Planiraš li u pripremi za polaganje ispita državne mature i upis na studij pohađati PRIPREMNI TEČAJ?

■ Ne ■ Da, u školi ■ Da, kod privatne tvrtke ■ Da, i kod privatne tvrtke i u školi ■ Još uvijek ne znam

Slika 2. Namjera pohađanja organiziranih priprema (pripremnih tečajeva) za polaganje ispita državne mature i upis na studijske programe

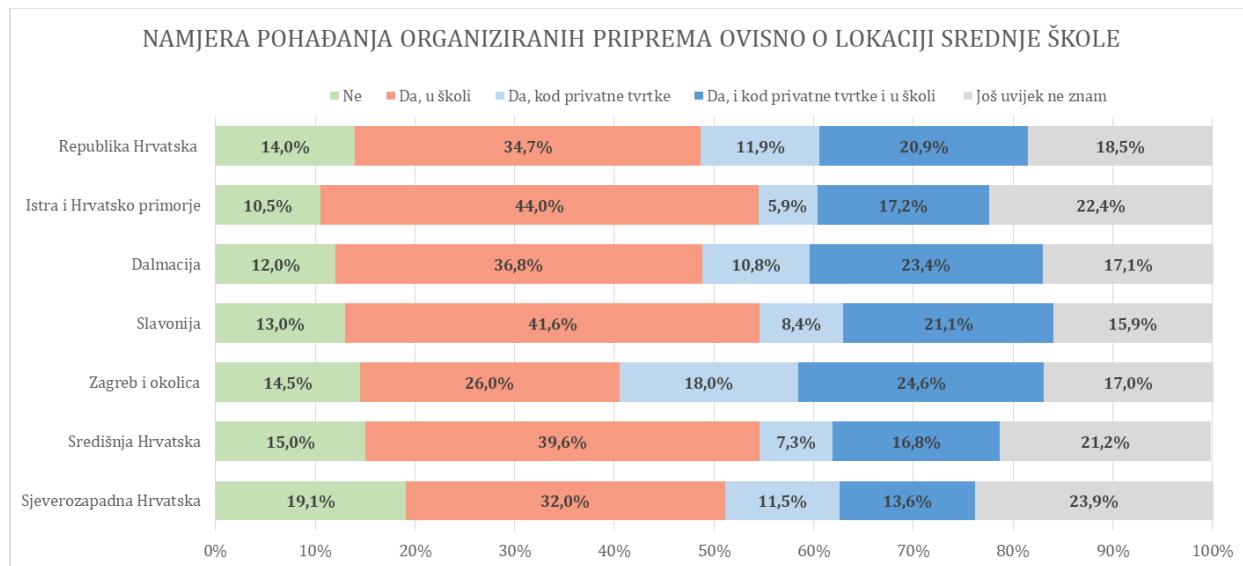
- **67,5%** maturanata **iskazuje plan** sudjelovanja u organiziranim pripremama
  - **34,7%** učenika planira sudjelovati u pripremama koje su **organizirane u školi**
  - **32,8%** učenika planira pohađati **organizirane pripreme kod privatne tvrtke** i to ili samostalno (11,9%) ili u kombinaciji s pripremama u školi (20,9%).
- **18,5%** sudionika u trenutku ispitivanja **još uvijek ne zna** hoće li pohađati organizirane pripreme.
- **14,0%** maturanata koji imaju visokoškolsku obrazovnu aspiraciju i/ili su obvezni polagati ispite državne mature iskazuju da u pripremi za polaganje ispita državne mature i upis na studij **ne planiraju** pohađati organizirane pripreme.

Podatak o više od dvoje trećine učenika koji planiraju sudjelovati u organiziranim pripremama za polaganje ispita državne mature i upis na studijske programe ukazuje na visoke aspiracije srednjoškolaca, ali sugerira i značajne manjkavosti sustava odgoja i obrazovanja u Republici Hrvatskoj.

Analitička razrada učestalosti namjere sudjelovanja u organiziranim pripremama prikazana u nastavku ukazuje na znatne razlike u obrascima korištenja ovih usluga.

RAZLIKUJU LI SE UČENICI IZ RAZLIČITIH DIJELOVA HRVATSKE U NAMJERI POHAĐANJA ORGANIZIRANIH PRIPREMA?

Na Slici 3 prikazani su rezultati o namjeri pohađanja organiziranih priprema za polaganje ispita državne mature i upis na studijske programe s obzirom na lokaciju srednje škole.

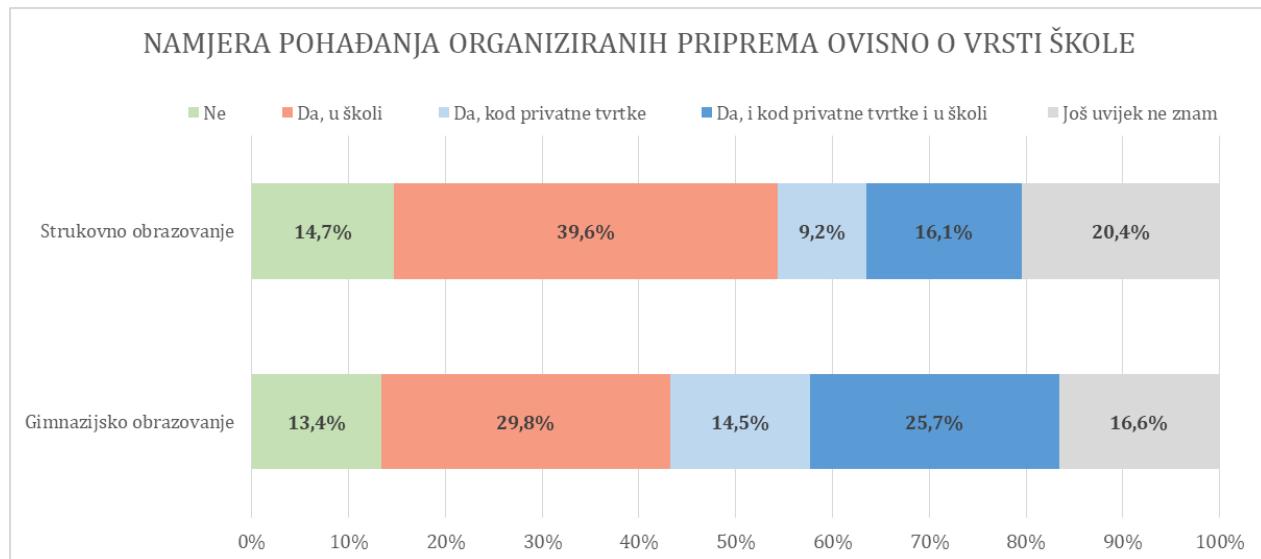
Slika 3. Namjera pohađanja organiziranih priprema (pripremnih tečajeva) za polaganje ispita državne mature i upis na studijske programe ovisno o lokaciji srednje škole - regionalna perspektiva

- Postotak maturanata koji **iskazuje plan** sudjelovanja u organiziranim pripremama kreće se od 57,1% u Sjeverozapadnoj Hrvatskoj do 71,1% u Dalmaciji i Slavoniji.
  - Namjera sudjelovanja u pripremama koje su **organizirane u školi** kreće se od 26% sudionika iz Zagreba i okolice do 44% u Istri i Hrvatskom primorju
  - Namjera sudjelovanja u **pripremnim tečajevima organiziranim od strane privatnih tvrtki** kreće se od 23,1% u Istri i Hrvatskom primorju ili 24,1% u Središnjoj Hrvatskoj do 44,6% u Zagrebu i okolicu.
- **Udio** sudionika koji u trenutku ispitivanja **još uvijek ne zna** hoće li pohađati organizirane pripreme kreće se od 17% u Zagrebu i okolici do 23,9% u Sjeverozapadnoj Hrvatskoj.
- **Raspon udjela sudionika koji ne planiraju** pohađati organizirane pripreme u pripremi za polaganje ispita državne mature i upis na studij kreće se od 10,5% u Istri i Hrvatskom primorju do 19,1% u Sjeverozapadnoj Hrvatskoj.

Rezultati ukazuju na značajne regionalne razlike u namjeri pohađanja organiziranih priprema, kako s obzirom na razinu namjere, tako i s obzirom na strukturu planova. Učenici iz Sjeverozapadne Hrvatske u statistički značajno manjoj mjeri iskazuju namjeru pohađanja priprema. To je ujedno i regija s najvećim udjelom učenika koji ili jasno iskazuju da ne planiraju pohađati pripreme ili još uvijek ne znaju. Učenike iz Istre i Hrvatskog primorja karakterizira obrazac da se tek desetina učenika jasno određuje da ne planira sudjelovati u organiziranim pripremama. Ovo je regija u kojoj najveći postotak učenika iskazuje namjeru sudjelovanja u pripremama koje organizira škola. Učenike iz Slavonije i Dalmacije karakterizira visoka razina namjere pohađanja priprema, pri čemu učenici iz Dalmacije u većoj mjeri namjeravaju sudjelovati u pripremama koje su organizirane od strane privatnih tvrtki. Učenike iz Središnje Hrvatske karakterizira relativno nizak postotak onih koji će se u pripremama osloniti na tečajeve organizirane od strane privatnika. Za razliku od njih, maturanti iz Zagreba i okolice u najvećoj se mjeri upravo planiraju osloniti na pohađanje pripremnih tečajeva koji je potrebno platiti.

RAZLIKUJU LI SE UČENICI GIMNAZIJA I STRUKOVNIH ŠKOLA U NAMJERI POHAĐANJA ORGANIZIRANIH PRIPREMA?

Na Slici 4 prikazani su rezultati o namjeri pohađanja organiziranih priprema za polaganje ispita državne mature i upis na studijske programe s obzirom na vrstu srednjoškolskog obrazovanja koju sudionici pohađaju.

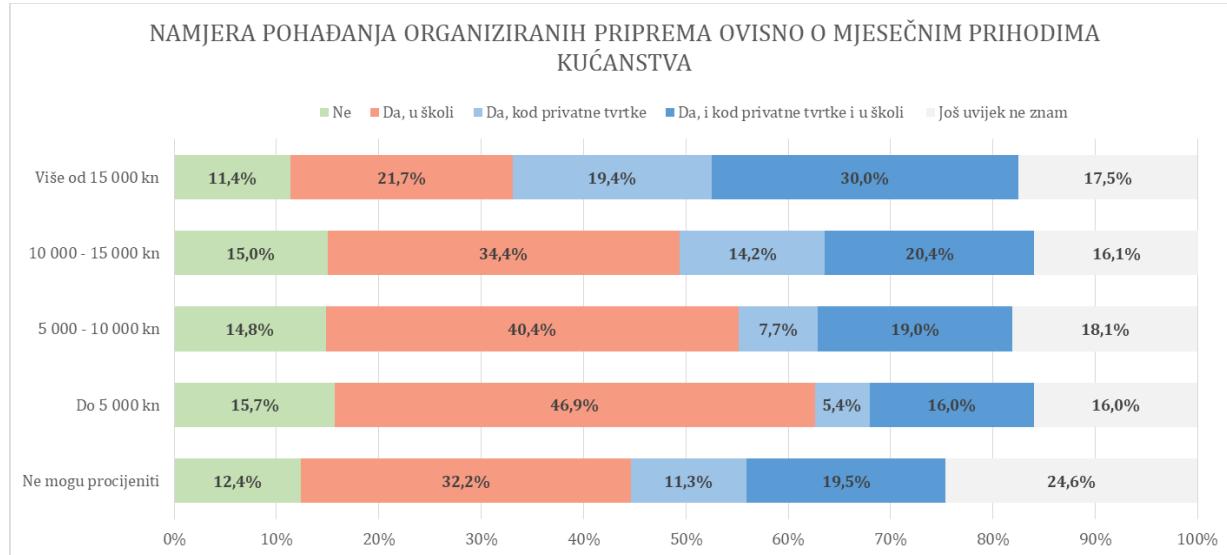
Slika 4. Namjera pohađanja organiziranih priprema (pripremnih tečajeva) za polaganje ispita državne mature i upis na studijske programe ovisno o vrsti srednje škole koju učenici pohađaju

- **70,0%** maturanata gimnazija **iskazuje plan** za sudjelovanjem u organiziranim pripremama
  - **29,8%** njih planira sudjelovati u pripremama koje su **organizirane u školi**
  - **40,0%** učenika planira pohađati **organizirane pripreme kod privatne tvrtke** i to ili samostalno (14,5%) ili u kombinaciji s pripremama u školi (25,7%).
- **65,1%** maturanata strukovnih škola koji imaju visokoškolsku aspiraciju **iskazuje plan** za sudjelovanjem u organiziranim pripremama
  - **39,6%** njih planira sudjelovati u pripremama koje su **organizirane u školi**
  - **25,3%** učenika planira pohađati **organizirane pripreme kod privatne tvrtke** i to ili samostalno (9,2%) ili u kombinaciji s pripremama u školi (16,1%).
- 16,6% sudionika iz gimnazija i 20,4% maturanata koji pohađaju strukovne srednjoškolske programe u trenutku ispitivanja **još uvijek ne zna** hoće li pohađati organizirane pripreme.
- 13,4% učenika gimnazija i 14,7% učenika strukovnih škola iskazuje da u pripremi za polaganje ispita državne mature i upis na studij **ne planira** pohađati organizirane pripreme.

Rezultati ukazuju na izrazito visok postotak učenika gimnazija i strukovnih škola koji planiraju pohađati organizirane pripreme za polaganje ispita državne mature i upis na studijske programe. Premda su razlike u namjeri pohađanja priprema između učenika gimnazijalnih i strukovnih programa relativno skromne, rezultati ukazuju na značajne razlike u obrascima njihovih planova. Učenici gimnazija planiraju pohađati pripreme koje organiziraju privatne tvrtke u statistički značajno izraženijoj mjeri. Učenici strukovnih škola se u svojim planovima u većoj mjeri oslanjaju na pripreme koje su organizirane od strane samih škola.

RAZLIKUJE LI SE NAMJERA POHAĐANJA ORGANIZIRANIH PRIPREMA S OBZIROM NA EKONOMSKI STATUS OBITELJI UČENIKA?

Na Slici 5 prikazani su rezultati o namjeri pohađanja organiziranih priprema za polaganje ispita državne mature i upis na studijske programe s obzirom na ekonomski status obitelji sudionika iskazan odgovorom učenika o prosječnim mjesečnim primanjima kućanstva u kojem živi i odrasta.

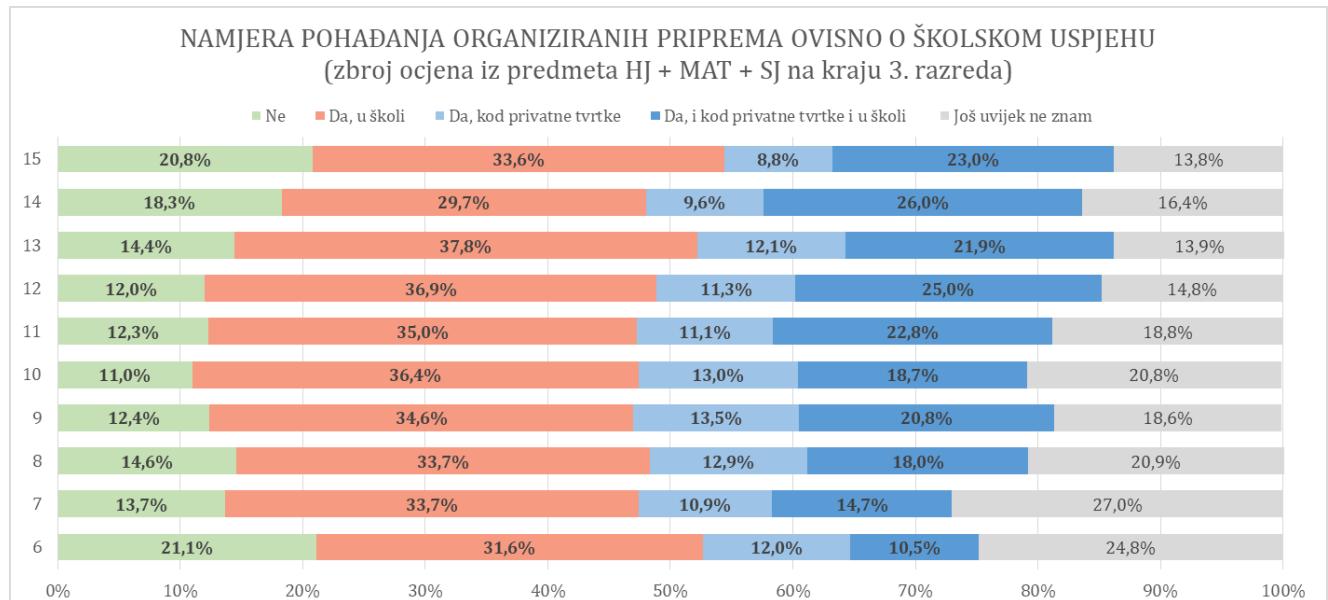
Slika 5. Namjera pohađanja organiziranih priprema (pripremnih tečajeva) za polaganje ispita državne mature i upis na studijske programe ovisno o ekonomskom statusu obitelji (mjesečni prihodi kućanstva)

- Postotak maturanata različitog ekonomskog statusa koji **iskazuju plan** sudjelovanja u organiziranim pripremama kreće se od 63% (odgovor „ne mogu procijeniti“) do 71,1% (mjesečni prihodi kućanstva iznad 15 000 kn).
  - Namjera sudjelovanja u pripremama koje su **organizirane u školi** kreće se od 21,7% u slučaju učenika iz najimućnije skupine (mjesečni prihodi kućanstva iznad 15 000 kn) do 46,9% u slučaju učenika iz obitelji s najnižim prihodima kućanstva (mjesečni prihodi kućanstva do 5 000 kn).
  - Namjera sudjelovanja u **pripremnim tečajevima organiziranim od strane privatnih tvrtki** kreće se od 21,4% kod učenika iz kategorije najnižih prihoda kućanstva (mjesečni prihodi kućanstva do 5 000 kn) do 49,4% u slučaju učenika iz obitelji s najvišim prihodima kućanstva (mjesečni prihodi kućanstva iznad 15 000 kn).
- **Udio** sudionika koji u trenutku ispitivanja **još uvijek ne zna** hoće li pohađati organizirane pripreme gotovo je identičan u svim analiziranim skupinama, a najveći je kod onih koji ne mogu procijeniti prihode kućanstva (24,6%).
- **Raspon udjela sudionika koji ne planiraju** pohađati organizirane pripreme vrlo je malen i kreće se od 11,4% kod učenika iz obitelji čiji su prihodi kućanstva iznad 15 000 do 15,7% kod onih koji imaju prihode do 5 000 kn.

Nema značajnih razlika u namjeri pohađanja priprema maturanata koji dolaze iz ekonomski različitih okruženja, ali postoje velike razlike u obrascu planiranog pohađanja priprema. Učenici najvišeg ekonomskog statusa značajno više planiraju pohađati pripreme organizirane od privatnih ponuditelja. S padom ekonomske moći obitelji pada i planiranje pohađanja priprema kod privatnika te je veće oslanjanje na besplatne pripreme u školi. U skupini učenika koji procjenjuju prihode kućanstva do 5 000 kn mjesečno njih gotovo polovica planira pohađati pripreme isključivo u školi.

RAZLIKUJU LI SE UČENICI RAZLIČITOG USPJEHA U NAMJERI POHAĐANJA PRIPREMA?

Na Slici 6 prikazani su rezultati o namjeri pohađanja organiziranih priprema za polaganje ispita državne mature i upisa na studijske programe s obzirom na uspjeh u srednjoj školi. Uspjeh učenika iskazan je kao zbroj zaključnih ocjena iz 3. razreda srednje škole iz predmeta Matematika, Hrvatski jezik i Strani jezik. Zbrojem su dobivene kategorije koje se kreću od 6 (zaključna ocjena dovoljan iz sva tri predmeta) do 15 (zaključna ocjena odličan iz sva tri predmeta).

Slika 6. Namjera pohađanja organiziranih priprema (pripremnih tečajeva) za polaganje ispita državne mature i upis na studijske programe ovisno o školskom uspjehu učenika iskazanom zbrojem zaključnih ocjena iz predmeta hrvatski jezik, matematika i strani jezik na kraju 3. razreda srednje škole

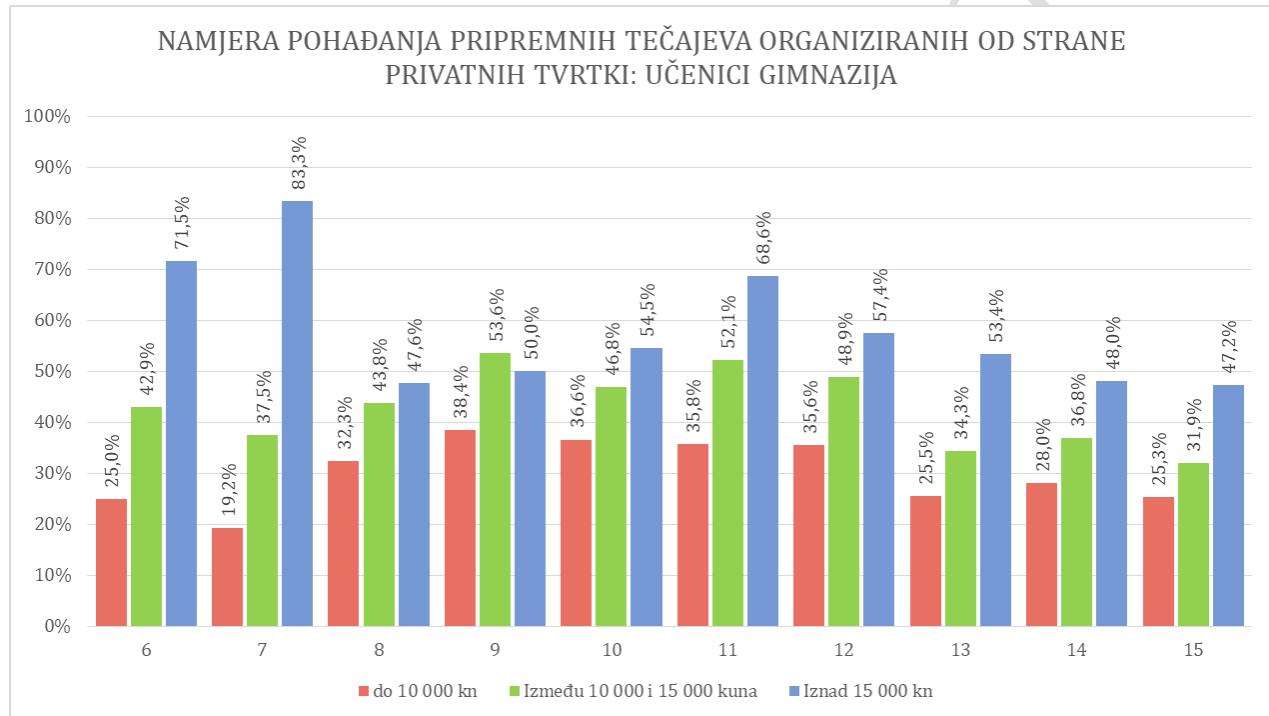
- Postotak maturanata različitog školskog uspjeha koji **iskazuju plan** sudjelovanja u organiziranim pripremama kreće se od 54,1% (kategorija 6 – zaključna ocjena dovoljan iz tri predmeta) do 73,2% (kategorija 12 – najčešći obrazac predstavlja ocjene vrlo dobar iz tri predmeta).
  - Namjera sudjelovanja u pripremama koje su **organizirane u školi** kreće se od 29,7% u slučaju učenika iz najmanje uspješne kategorije do 37,8% u kategoriji 13 (najčešći obrazac ocjena – vrlo dobar, vrlo dobar, odličan).
  - Namjera sudjelovanja u **pripremnim tečajevima organiziranim od strane privatnih tvrtki** kreće se od 22,5% kod učenika iz najmanje uspješne kategorije do 36,3% u slučaju učenika iz kategorije 12 (najčešći obrazac ocjena - vrlo dobar iz tri predmeta).
- **Udio** sudionika koji u trenutku ispitivanja **još uvjek ne zna** hoće li pohađati organizirane pripreme nalazi se u rasponu od 13,8% (kategorija 15 – zaključna ocjena odličan iz tri predmeta) do 24,8% (kategorija 6 – zaključna ocjena dovoljan iz tri predmeta).
- **Raspon udjela sudionika koji ne planiraju** pohađati organizirane pripreme kreće se od 11% (kategorija 10 – najčešći obrazac dobar, dobar, vrlo dobar) do 20,8% u kategoriji 15 (zaključna ocjena odličan iz tri predmeta) i 21,1% u kategoriji 6.

Rezultati ukazuju na izrazito složenu sliku namjere korištenja priprema s obzirom na školski uspjeh. U svim skupinama više od polovice učenika planira pohađati neki oblik priprema. Raširenost namjere pohađanja priprema vidljiva je i u rezultatu da gotovo dvije trećine

učenika koji imaju zaključnu ocjenu odličan iz ova tri predmeta također iskazuje namjeru pohađanja organiziranih priprema. Značajan je i podatak o najvećem postotku učenika koji jasno odgovaraju da će pohađati pripreme u srednjim kategorijama uspješnosti, što ukazuje na potrebu sistematizacije srednjoškolskih znanja i vještina u pripremi za ispite visokog rizika.

MEĐUODNOS VRSTE ŠKOLE, ŠKOLSKOG USPJEHA I EKONOMSKOG STATUSA

Na Slikama 7 i 8 prikazani su rezultati o namjeri pohađanja pripremih tečajeva organiziranih od strane privatnih tvrtki s obzirom na uspjeh u srednjoj školi i mjesecne prihode kućanstva. Prva slika odnosi se na učenike gimnazijskih programa, a druga na učenike strukovnih programa. Ovim prikazima želi se ukazati na razlike u namjeri pohađanja ove vrste organiziranih priprema između učenika različitog ekonomskog statusa unutar pojedine razine obrazovnih postignuća.

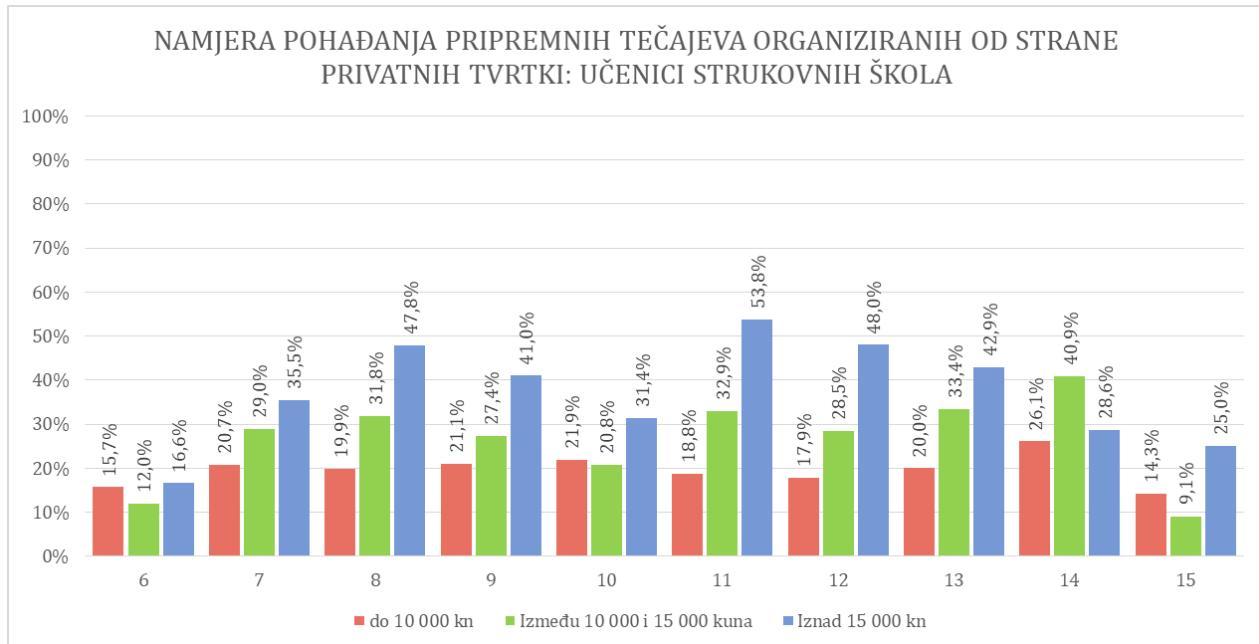

Slika 7. Namjera pohađanja pripremnih tečajeva organiziranih od strane privatnih tvrtki za učenike gimnazija ovisno o školskom uspjehu učenika i mjesecnim prihodima kućanstva

- U svim kategorijama školskog uspjeha, postotak maturanata gimnazija koji **iskazuju plan sudjelovanja u pripremnim tečajevima organiziranim od strane privatnih tvrtki** raste s porastom ekonomskog statusa obitelji u kojoj učenik živi.
  - Najveće razlike s obzirom na ekonomski status opažene su u najmanje uspješnim kategorijama učenika. U kategoriji 7, primjerice, čak 83,3% učenika iz obitelji s mjesecnim prihodima kućanstva iznad 15 000 kn izražava namjeru sudjelovanja u organiziranim pripremama privatnih tvrtki, za razliku od samo 19,2% učenika iz obitelji s mjesecnim prihodima do 10 000 kn.
  - U kategoriji učenika iz obitelji višeg ekonomskog statusa (mjesecni prihodi kućanstva iznad 15 000 kn), više od 50% njih namjerava pohađati pripremne tečajeve organizirane od strane privatnih tvrtku u svim kategorijama školskog uspjeha, osim u dvije najuspješnije kategorije (kategorije 14 i 15). Ipak, i u tim

kategorijama, postotak učenika koji iskazuje takav plan iznosi gotovo 50%, i značajno je viši od postotka učenika iz obitelji nižeg ekonomskog statusa.

- U kategoriji učenika iz obitelji nižeg ekonomskog statusa (mjesečni prihodi kućanstva do 10 000 kn), postotak učenika koji iskazuju plan korištenja pripremnih tečajeva organiziranih od strane privatnih tvrtki niti u jednoj kategoriji školskog uspjeha ne prelazi 40%. Najveću namjeru pohađanja ove vrste organiziranih priprema u ovoj kategoriji ekonomskog statusa iskazuju učenici čiji školski uspjeh odgovara srednjim kategorijama (9-12).

Slika 8. Namjera pohađanja pripremnih tečajeva organiziranih od strane privatnih tvrtki za učenike strukovnih škola ovisno o školskom uspjehu učenika i mjesečnim prihodima kućanstva

- Namjera sudjelovanja u pripremnim tečajevima organiziranim od strane privatnih tvrtki kod učenika strukovnih programa manja je nego kod učenika gimnazija u svim kategorijama školskog uspjeha i ekonomskog statusa učenika.
  - U najmanje uspješnoj kategoriji učenika (kategorija 6), nisu opažene razlike u planu pohađanja organiziranih priprema od strane privatnih tvrtki između učenika različitog ekonomskog statusa.
  - U ostalim kategorijama školskog uspjeha, učenici višeg ekonomskog statusa iskazuju veću namjeru pohađanja pripremnih tečajeva organiziranih od privatnih tvrtki.
  - Najveći udio učenika u kategoriji obitelji višeg ekonomskog statusa (mjesečni prihodi kućanstva iznad 15 000 kn) koji namjerava pohađati pripremne tečajeve organizirane od strane privatnih tvrtki, dobiven je u kategoriji 11 te iznosi 53,8%. U svim ostalim kategorijama školskog uspjeha, postotak učenika iz te kategorije ekonomskog statusa koji namjeravaju pohađati organizirane pripreme privatnih tvrtki ne prelazi 50%, a najniži je za kategoriju najmanje uspješnih učenika gdje iznosi samo 16,6%.
  - Učenici u kategoriji nižeg ekonomskog statusa (mjesečni prihodi kućanstva do 10 000 kn) ne razlikuju se značajno u namjeri korištenja organiziranih priprema

privatnih tvrtki ovisno o školskom uspjehu koji postižu. U svim kategorijama školskog uspjeha, plan pohađanja pripremnih tečajeva ovih učenika najmanje platežne moći kreće se između 14,3% (kategorija 15) i 26,1% (kategorija 14).

Rezultati ukazuju na složen međuodnos vrste škole, školskog uspjeha i ekonomskog statusa. Za učenike gimnazija opažena je čvršća veza između ekonomskog statusa i plana pohađanja pripremnih tečajeva, koja svoj značaj posebno dobiva kod učenika koji imaju niža obrazovna postignuća. Za učenike strukovnih škola, koji općenito manje namjeravaju pohađati organizirane pripreme privatnih tvrtki, ekonomski status nije jasno povezan s planom sudjelovanja na pripremnim tečajevima za učenike najslabijih obrazovnih postignuća, ali je posebno važan čimbenik u srednjim kategorijama školskog uspjeha.

ZAKLJUČAK

Prikazani rezultati ukazuju na izrazitu namjeru pohađanja organiziranih priprema za polaganje ispita državne mature i upis na studijske programe u Republici Hrvatskoj. Radi se o gotovo normativnoj namjeri jer više od dvije trećine učenika završnih razreda iskazuje plan pohađanja organiziranih priprema, dok tek 14% maturanata iskazuje da neće koristiti ove usluge. Ova razina pojavnosti namjere pohađanja priprema potvrđuje visoke obrazovne aspiracije hrvatskih učenika i njihovih roditelja. Činjenica da 85% učenika ili namjerava ili još uvijek ne zna hoće li pohađati organizirane pripreme ukazuje na izrazite nedostatke srednjoškolskog sustava odgoja i obrazovanja te posebice prijelaza iz srednjoškolskog u visokoškolsko obrazovanje. Male regionalne razlike, kao i one po školskom uspjehu učenika, ukazuju pak na sveobuhvatan nacionalni karakter pojave sudjelovanja u organiziranim pripremama. Sustav odgoja i obrazovanja bi trebao biti takav da se tijekom nastavnog procesa usvoje i sistematiziraju znanja i vještine nužne za nastavak obrazovanja na visokoškolskoj razini. Ovako visoka pojavnost namjere pohađanja priprema ukazuje na potrebu promjene sadržaja i ritma poučavanja i učenja te posebice vrednovanja i ocjenjivanja u srednjoškolskom obrazovanju.

Maturanti u gotovo jednakoj mjeri planiraju pohađati besplatne pripreme u školi i one plaćene koje organiziraju privatne tvrtke. U školskoj godini 2019./20. za očekivati je da će slijedom deformacije nastavne godine dostupnost besplatnih priprema organiziranih u školama biti izravno ugrožena potrebom nadoknade nastavnih dana. Navedeno će imati snažan izravni utjecaj na jednakost obrazovnih mogućnosti jer rezultati ukazuju da se na besplatne pripreme organizirane od strane škola u većoj mjeri oslanjaju učenici strukovnih škola, oni izvan Grada Zagreba i okolice te posebice oni koji dolaze iz okruženja nižeg ekonomskog statusa. Obrazovne vlasti nužno moraju reagirati na ovu pojavu jer ona za ovu generaciju može imati ozbiljne osobne i društvene posljedice.

Rezultati u kojima je uspoređena namjera pohađanja plaćenih priprema kod učenika istog školskog uspjeha koji dolaze iz različitog ekonomskog okruženja potvrđuje da ova usluga izravno djeluje na povećanje nejednakosti obrazovnih šansi u Republici Hrvatskoj. Za Hrvatsku je ovaj rezultat posebno porazan jer ukazuje da se učenici koji dolaze iz okruženja višeg ekonomskog statusa korištenjem ovih usluga povećavaju svoje obrazovne prilike.

Iskustva drugih obrazovnih sustava ukazuju da je za smanjenje ove pojave te posebice njenog utjecaja na obrazovne prilike potrebno uesti nove mehanizme u srednjoškolsko obrazovanje koji uključuje uvođenje izbornosti u srednjoškolsko obrazovanje, uvođenje novih oblika vrednovanja i ocjenjivanja i sustavan rad od osnovne škole na razvoju znanja i vještina upravljanja osobnim i profesionalnim putem.